Ο γνωστός και η τυπολατρία

Ο διακεκριμένος φιλόσοφος Κώστας Αξελός, σε ένα από τα πρώτα κείμενά του που ωστόσο παραμένουν επίκαιρα («Η μοίρα της σύγχρονης Ελλάδας»), έγραφε ήδη από το 1954: « *οι Νεοέλληνες δεν κατάφεραν να εναρμονίσουν τη σχέση μεταξύ το προσωπικού και του δημοσίου· ο θρίαμβος του προσωπικού και του δια-προσωπικού τους εμποδίζει να εντάξουν τη δραστηριότητά τους σ'ένα υπερ-προσωπικό πλαίσιο*». Η σκέψη αυτή έρχεται ξανά και ξανά στο μυαλό αφού, έχοντας ζήσει για χρόνια στη Γαλλία, επέστρεψα στην πραγματικότητα της ελληνικής κοινωνίας.

Ο «*θρίαμβος του προσωπικού και του δια-προσωπικού*» που αναφέρει ο Αξελός μετατρέπεται σε Βατερλό για όσους, σαν κι εμένα, έχουν για παράδειγμα συνηθίσει σε μια σχέση με το δημόσιο που, στο μεγαλύτερο μέρος της, συνίσταται στην αποτελεσματικότητα και γίνεται αντιληπτή ως η ενσάρκωση τόσο των υποχρεώσεων όσο και των δικαιωμάτων του πολίτη. Και έχουν, από επιλογή ή εκ των πραγμάτων, αποστασιοποιηθεί από το κοινωνικό γίγνεσθαι της Ελλάδας, ζώντας για χρόνια σε μια άλλη χώρα.

Η συζήτηση στην Ελλάδα για το *brain (re)gain* ξεδιπλώνεται τα τελευταία χρόνια, κυρίως λόγω της ανάγκης να αποκτηθούν γνώση και τεχνογνωσία για την αντιμετώπιση πολλαπλών παραγωγικών προκλήσεων (ψηφιακή εποχή, ανταγωνισμός μέσα από την καινοτομία, αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής…) Έτσι, αρκετοί Έλληνες του εξωτερικού σκέφτονται το ενδεχόμενο της επιστροφής. Ωστόσο, το πολιτισμικό σοκ είναι αναπόφευκτο: στη σχέση με το κράτος αλλά και τις επιχειρήσεις «*βασιλεύει στη χώρα μια εκπληκτική και αποπροσανατολιστική πολλαπλότητα*», με τα λόγια του Αξελού. Ή αλλιώς, είναι πού θα πέσεις… Αν στις δυτικές χώρες η κανονικότητα ορίζεται από κανόνες, στην Ελλάδα γίνεται αντιληπτή από την απουσία τους. Πέρα από τον ήλιο και τη θάλασσα, να ζεις στην Ελλάδα σημαίνει να είσαι έτοιμος για την Οδύσσεια στην καθημερινότητα.

Για παράδειγμα, η Σκύλα και η Χάρυβδη κατοικοεδρεύουν στις κατά τόπους εφορίες, περιμένοντας τους Έλληνες του εξωτερικού ως … "θεία από το Σικάγο", για να πιάσουν στόχους: ξεκομμένοι από τα κοινωνικά δίκτυα που λύνουν προβλήματα με ένα τηλέφωνο και έχοντας μάθει σε μια καλοπροαίρετη σχέση μεταξύ πολίτη-κράτους, αποτελούν για το φαντασιακό μερίδας εφοριακών παχιές αγελάδες προς άρμεγμα. Ανυποψίαστοι παλλινοστούντες παγιδεύονται στα γρανάζια της διπλής φορολογίας, παρά την ύπαρξη πολλαπλών διακρατικών συμφωνιών για την αποφυγή της. Η "κάθαρση" μπορεί να έρθει από τα δικαστήρια μετά από πολλά χρόνια ταλαιπωρίας.

Στην Ελλάδα υφίσταται μια ανισότητα μεταξύ συνεπών-ασυνεπών: είναι εκπληκτικό το πόσο

μπλεγμένος μπορεί να βρεθεί κανένας από το τίποτα και απολύτως συμμετρικό με το μέγεθος της αυθαιρεσίας που μπορεί κανείς να συναντήσει. Η πολλαπλότητα, για την οποία μιλούσε ο Αξελός είναι αποπροσανατολιστική, γιατί στο τέλος-τέλος δεν μετράει: αυτό που μετράει είναι το διαπροσωπικό. Κι αν οι διαπροσωπικές σχέσεις παρουσιάζονται με το ελκυστικό πέπλο της οικειότητας, η απουσία τους φανερώνεται με το τείχος του αποκλεισμού και της τυπολατρίας που επιφυλάσσεται για τους υπόλοιπους.

Η τυπολατρία ωστόσο είναι, κατά τη γνώμη μου, μια έκφραση του τρόπου με τον οποίο ο νεωτερισμός εισήχθη μεταπολεμικά στην Ελλάδα. «*Η σύγχρονη Ελλάδα τρέφεται με τη δυτική σκέψη: «τρέφεται» σημαίνει: δέχεται τους καρπούς που καλλιεργούνται αλλού. Αυτό που της λείπει είναι το σύνολο: οι ρίζες, ο κορμός και τα κλαδιά του δέντρου*», έλεγε ο Αξελός. Μια από τις κύριες εκφάνσεις αυτής της κακοχωνεμένης θρέψης είναι και το νομικό οικοδόμημα, κάτι που οξύνθηκε με τα μνημόνια. Η δυτική σκέψη ενσωματώνεται στο κράτος ως χρησμός, στον οποίο παραπέμπονται όσοι δεν έχουν γνωστό. Η επιστημονική διοίκηση, που αποτέλεσε μια από τις κορυφαίες εκφάνσεις του νεωτερισμού που επιτρέπει συλλογική δράση κλίμακας, αποτελεί στην Ελλάδα μια αφηρημένη έννοια στην καλύτερη περίπτωση – πολύ δε περισσότερο οι ανοικτές προσεγγίσεις διακυβέρνησης. Έτσι τα δικαστήρια γεμίζουν από υποθέσεις που σε άλλες χώρες θα λύνονταν απλά, και οι άγνωστοι έχουν την ευκαιρία να δικαιωθούν μετά από χρόνια άσκοπης ταλαιπωρίας. Η τυπολατρία αποτελεί νόρμα στην οποία κανείς δεν έχει παρά να συνηθίσει, και η προσέλευση στα φυσικά ή ψηφιακά γκισέ των υπηρεσιών οφείλει να γίνεται με τους νόμους και τα ΦΕΚ ανά χείρας, για την αντιμετώπιση της πολυπλοκότητας και της σημαντικής έλλειψης κατάρτισης των δημόσιων λειτουργών. Η καλή προαίρεση δεν αποτελεί τη βάση στις σχέσεις πολίτη-κράτους. Αντιθέτως, ο φαύλος κύκλος της αμοιβαίας καχυποψίας αναπαράγεται καθημερινά μεταξύ υπηρεσιών και αγνώστων.

Η ίδια κουλτούρα, όταν εφαρμόζεται στην αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών έχει τα αποτελέσματα που βλέπουμε, καθώς η φύση δε γνωρίζει ΦΕΚ και γκισέ – αλλά αυτό είναι ένα πεδίο ακόμα πιο σύνθετο.

Ωστόσο, η παραπάνω ανάλυση δε σημαίνει ότι η φιλοδοξία για μια επιστροφή παλιννοστούντων είναι μάταια: η προσπάθεια μετράει. Η ύπαρξη κανόνων και πλαισίων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για ενσωμάτωση όσων απέχουν του κοινωνικού συστήματος και η εγκαθίδρυσή τους ωφελεί, εν τέλει, την πλειονότητα. Η ενίσχυση της λογικής της αποτελεσματικότητας και της συμπερίληψης μπορεί να οδηγήσει σε μια αλλαγή της κουλτούρας του γνωστού και της τυπολατρίας. Η προοπτική αυτή είναι, ευτυχώς, ορατή από μια σημαντική μερίδα επαγγελματιών του δημοσίου ή του ιδιωτικού τομέα, οι οποίοι συνδράμουν στην αντιμετώπιση της προαναφερθείσας πολυπλοκότητας από ευσυνειδησία. Και ευτυχώς που υπάρχουν κι αυτοί.

Δεν είναι τυχαίο ότι ο ψηφιακός μετασχηματισμός έχει γίνει δεκτός με ενθουσιασμό από σημαντική μερίδα του κόσμου. Παρότι συχνά προβάλλονται οι ποσοτικές επιδόσεις (πχ αριθμός υπηρεσιών που είναι διαθέσιμες ψηφιακά), η αλλαγή είναι κατά βάση ποιοτική. Έτσι, ενώ σύμφωνα με διεθνείς δείκτες η Ελλάδα είναι ουραγός στην ψηφιοποίηση (πχ τρίτη από το τέλος πριν τη Βουλγαρία και τη

Ρουμανία σύμφωνα με το δείκτη DESI της Ευρωπαϊκής Επιτροπής), η διεργασία αυτή θέτει για πρώτη φορά ένα διοικητικό πλαίσιο εκεί όπου οι δουλειές γίνονταν με άτυπο τρόπο. Για παράδειγμα, όταν γίνεται ένα αίτημα σε μια υπηρεσία ή όταν ζητούνται δικαιολογητικά, η διαδικασία πλέον αφήνει ίχνη και δεν μπορεί να αγνοηθεί από λειτουργούς που αρνούνται να δώσουν αριθμό πρωτοκόλλου.

Ωστόσο, για να εμπεδωθεί μια νέα σχέση μεταξύ πολίτη-κράτους ή εργαζόμενου-επιχείρησης δεν αρκούν οι ψηφιακές τεχνολογίες. « *Οι χώρες που δεν δημιούργησαν τον νεωτερικό κόσμο οφείλουν να πραγματοποιήσουν ξανά, και για δικό τους λογαριασμό, τούτες τις κατακτήσεις αν δε θέλουν να ζουν διαρκώς σαν φτωχοί συγγενείς τους οποίους από καιρό σε καιρό (ή έστω συχνά) έρχονται να επισκεφθούν οι πλούσιοι συγγενείς τους για να γευθούν τη χάρη της γραφικής τους ζωής*», σημείωνε ο Κώστας Αξελός.

Εβδομήντα χρόνια μετά τη συγγραφή του κειμένου του Αξελού, και δεδομένων των πολλαπλών κρίσεων που διατρέχουν αυτόν το δυτικό νεωτερισμό, η πρόκληση ενός νεωτερισμό για δικό μας λογαριασμό παραμένει επίκαιρη. Ίσως η «*γραφική ζωή*» να αποτελέσει μια πηγή έμπνευσης, στο βαθμό όμως που θα καταφέρουμε να βρούμε λόγους, διαδικασίες και τεχνικές που να εδραιώνουν τη συνύπαρξη σε ένα σύγχρονο υπερ-προσωπικό πλαίσιο.

Ο Πάρις Χρυσός είναι Ηλ/γος Μηχ/κός και Μηχ/κός Η/Υ ΕΜΠ, Διδάκτωρ Επιστήμης Διοίκησης, site: https://parisx.me

*Πηγή φωτογραφίας: Sunday observer